

LEGE ZARRAK KENTZEN^N

4.- II ISABEL ERREGINAREN ALDIAN (1843-1868)

II Isabel Erregiñea liberala zan eta berez lege-zan-en aurkakoa, baiña erregiña potola au ez zan ain arerio agertu.

Euskaldunak eskatu eta eskatu agertzen dira, baiña besteak nor agintzen dagoan, batzutan emon-gurean eta beste batzutan kentzen: Zelako nasteak urteten dauan beti guk geure eskubideak eskatzen doguzanean! Idazki au idazten nagoanean diardue gaurko Ekonomi-Ituna barrizatzen eta orduko gorabera bardinak ikusten dira: Europan euskaldunak lekua eskatzen dabe itunaren barruan eta Montoro ministroak ori eskatzen dan artean ez dagoa-la itunik. Gaur kendu dabe baldintza ori eta ministroak oraindiño ezetz diño. Antzeko gauzak bein eta barriro ikusten dira aldi aretan be.

Eragozpen bat agertu jaken orduan: Naparrak errez burua makurtu ebela eta ori ipinten eukuen eredu lez. Gaur be ba-dago olako zerbait!

Espartero zan gure areriorik gogorrena, Bergaran emon eban berbea zaindu gurean: Forua bai, baiña España'ko Laterri-legeagaz batera dagon neurrian.

Kendu eben Espartero eta Narvaez ipiñi agintari. Barriro asi ziran foruak ezarten, Erregiñea alde zala: Forudun aldundia, Gernika'ko batzarrak, epailariak eta abar.

Narvaez'egaz eta forudun giñala amar urteko bakealdia izan gendun, baiña Espartero'ren Bergara'ko agindua kendu barik (1844-1854). Beste Guda bat sortu zan. Karlostarren II guda.

1844-05-13'an Guardi Zibillak sortu ziran Españan eta ona be ekarri ebezan, emengo miñoiak eta Mikeleteak baztertuta. Orain Ertzaiñak lortu doguz.

1849'n amaitu zan II Karlostarren gudea.

Gernika'ko batzarretatik lege zarra osorik ezartzea eskatzen zan, Espartero'ren aginduaren bigarren atala (laterri-Legeagaz batera dagozan neurrian) kenduta.

Baiña or zeatz barriak agertzen dira: Orain tabakoaren eta gatzaren zergak dira arazo eta arlo onetan erabagia artzeko epea sarritan luzatu bear izan zan.

1862n. urtean, orrillean, Gasteizko eleizbarrutia sortu zan ara zer esan eban Kalzadako Txomin Deunaren Aba-

tak; "Zaingoa badauke; Legegintza be bai, eta orain Gotzaintza emoten jake. Dana dauke aske izatea lortzeko"

Garrantzi aundiko beste arazo bat be bai: Irakaskintza: 1857-09-09'an agertu zan Moiano-legea, 1° ta 2n. mailla-ko irakaskintza Laterriaren ardurapean ezarteko. Len alkateena ta korrexidorearena zan eskubidea baiña oraindik aurrera Maisuak izendatzea Madrid'en esku geratzen da eta Euskalerriko irakasleak España'ko eskalafoira sartzen dira emengo irakasleak ara eta angoak ona erabilteko eraz: Non geratzen da gure euskerea?. Aldundiak goibegiratzea eta irakasleak izendatu eta ordaintzeko eskubidea eskatu eban, guztiak euskeraz berba egiten jakitekotan eta kanpoko irakasleak eta euskerea ez dakienak ez artzekotan, baiña alperrik.

Arrisku aundian eta eurberan doaz gure eskubideak! Ez da arritzekoa olako giro larrian Sabino Arana Jango errigin zur eta adoretzu bat agertzea.

II Isabel'en gogoaren aurka, trenai egokien zergea ezarri eben. Lenago kuota bat zana, orain zerga biurtzen zan.

Agintariak ez eben onartzen Espartero'k Bergara'n emon eban berbea: Lege zarra ez kendu, laterri-legera egokitu. Agintarien amorrua lege zarrak kentzekoa zan.

SANCHEZ SILVA ETA EGAÑA EZTABAIDAN

Sanchez Silva senadore andaluziarra zan foruen etsairik gogorrena agintarien artean eta oraingo onetan arazo barri au agertzen da: Abadeai nok ordaindu bear dautsen, laterriak ala forudunak.

Ez dakit arazo au zelan sortu leiteken, eleizearen ondasunak laterriak kendu ebazan ezkeru, urte gitxi zira-la.

456 abade ziran Euskalerrian eta bakoitxari 10.112 errial emon bear jakozan eta ori laterriak ordainduko eban probintzietan, baiña forudunak agintzen dabenetan? Sanchez Silva'k probintzi euskaldunak beti izan dirala

Franzisko Lersundi
(Foruzalea)

España diño, aldi labur batzutan izan ezik.

Egaña foruzale arabarrak emon eutson erantzuna gogor: España guztiko izparringiak askatasuna dauke foruen aurka nai dabena esateko, baiña Euskalerrikoak (Irurac bat, La joven Guipuzcoa eta El Euska1duna)

"zensura" dauke.

Begarako ituna artu eta bete bear dala diño eta ez sartu edesti-arloko eztabaida

labanetara: Forua sendo itzi eta egin bear diran aldakuntzak egin laterri-legera sartzeko. Ez diño probintzi guztiak bardiñak dirala lege orren aurrean, aldakuntza labur batzuk egin bear dirala baiño.

Sanchez Silva'k forua-ren zuzentasuna ukatu eban. Esaterako Bilbao'k 18.000 biztanle dauz eta ordezkoko bat Garni-

kan eta Arakaldo'k 138 biztanle eta bardin.

Mon'ek emon eban urtenbidea foruen alde eta Sanchez Silva'k kendu egin bear izan eban bere esondapena.

**SANCHEZ SILVA
TA BERROETA
ALDAMAR.**

Berroeta Aldamar gipuzak agertu eban argi egoerea: 1844n. urtetik gaur arte ezin izan da aldakuntza gertatu eta aldi orretan 36 ministro asi

dira orretan. Espartero'gaz egin zana, ituna, paktoa, izan zan eta bete egin bear da.

Aldi onetan Cayetano Manrique arduratu zan foruen arazoa agiritegietan aztertzeke, Balladoliz'ko Txantzillierian batez be, eta au izan zan atera eban ondorena Euskalerriko

aldunai bialtzeko: Llorente'k idatzi eban edesti-liburuak jakingarriak txarto artu ebazan eta 1868n. urtean argitaratu eban liburu bat ori ziurtatzeko. Jakingarri orrekaz eta okerdabil Sanchez Silva

1867n. urtean aztertu ziran foruak Senatuan.

Oraingo onetan soldaduzkari oratu dautsoe eta Euskalerriko gudariak 2n. reserbara sartzea eskatu eben.

Gure aldunak ori "kontra-fuero" zala esan eben. Sanchez Silva'k maiatzean berba egin eban eta gazte euskaldunak beti izan dirala España'ko guraritzara beartuak esan eban.

Sanchez Silvak ez ekian Luiando'ko gure zugatz maillatuaren edestia!

Lersundi'k be egin eban itzaldi bat Senatuan Sanchez

Silva'ren aurka eta azkenean Arrazola justiziministroak Espartero'n legea onartu bear zala esan eban eta foruak egokitu artean "status quo" orretan iraun.

1968n. urtean iraultzeta sortu zan España'n Erregiñea Lekeitio'n egoala. Foru-aldunak Bilbao'n batu ziran aberriaren guraso ziranakaz eta alderdi iraultzaille bien artean, ez batari eta ez besteari, laguntzea erabagi eben eta Aldundiari Mikelete geiago artzeko baimena emon eutsoen. Euskalerrian dana egoan bakean baiña II Isabel'ek muga igaro eta beste aldera joan bear izan eban. Bakarrik. Iñok be ez eutson lagundu.

Pedro Egaña
(Foruzale Arabarra)

~ % rYegi»ec (Bakarrik joa, zan

Baldomero Espartero
(Begarako Liberala)

Manuel Sanchez Silva
(Andaluziarra)

Olazar'tar Martin'ek.